

ТЕМА 13

ТЕОРІЯ СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ

*Державне втручання в економіку – джерело
всіх мерзот нашого часу.
(Французький неолібералізм)*

1. Передумови теорії суспільного вибору.
2. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії.
3. Елементи теорії суспільного вибору.
4. Бюрократія й проблеми формування конституційної економіки.

Основна література

1. Державне регулювання економіки в АПК / Г.В. Червено. – К., 2006. – (Розділ V-VI, с. 200-264).
2. Воробйов Є.М. та ін. Економічна теорія: Посібник вищої школи / Під заг. ред. Є.М.Воробйова. – Харків; Київ, 2001. – (Глава 22 – с. 449-462).

Додаткова література

1. Семюелсон П.А., Нордгауз В.Д. Макроекономіка. – К., 1995. – (Розділ 3 – с. 72-87).
2. Курс экономической теории / Под ред. М.Н.Чепурина, Е.А.Киселевой. – Киров, 2002. – (Глава 17 – с. 358-379).
3. Хейне П. Экономический образ мышления. – М., 1997. – (Глава 13 – с. 397-423).
4. Экономика: Учебник. / Под ред. А.И.Архипова, А.Н.Нестеренко, А.К.Большакова. – М., 1999. – (Глава 15 – с. 375-399).

Основні категорії

Теорія суспільного вибору, пряма і представницька демократія, модель серединного (медіанного) виборця, раціональне ігнорування, лобізм, парадокс голосування, логроллінг, “діжка з салом”, економіка бюрократії, пошук політичної ренти, політико-економічний цикл, “фіаско уряду”.

Контрольні завдання

1. У чому полягає відмінність процесу прийняття рішення приватними особами й державними установами, що зумовлює необхідність вивчення теорії суспільного вибору?
2. Чому теорія суспільного вибору сформувалася лише в другій половині ХХ ст., в той час як праці вчених XVII-XVIII ст. з цих проблем (Ж.Кондорсе, Т.Лапласа, Ч.Доджсона) лишилися зовсім непоміченими?
3. У таблиці подано загальні вигоди (млн. грн.) від чотирьох природоохоронних програм, вартість кожної з яких більша за попередні. Яку з цих програм слід здійснювати? Чому?

Програма	Загальні витрати	Загальні вигоди
А	3	7
Б	7	12
В	12	16
Г	18	19

4. Автодороги завжди відносять до суспільних товарів, проте не чистих, а змішаних. Виходячи із властивостей суспільних товарів визначте, як можна виключити особу від споживання цього блага; коли витрати можуть бути значними за умови допущення ще однієї особи до користування цим благом; як має суспільство вирішувати ці проблеми?
5. Укажіть, чи є описані нижче ситуації позитивними або негативними екстерналіями:
 - а) підприємство займається дослідницькими проектами;
 - б) підприємство скидає сміття в річку, що знаходиться поблизу;
 - в) дається концерт у центрі парку великого міста;
 - г) людина, що палить цигарку на зустрічі в маленькому приміщенні без вентиляції?
6. Як може егоїзм людини стати на заваді соціальному добробуту?
7. Коли власник дачі вживає заходів, щоб позбавитися бур'янів, він приносить користь своїм сусідам, зменшуючи небезпеку того, що бур'яни поширяться на їх територію. Покажіть, чому кожен садівник в окрузі буде здійснювати боротьбу з бур'янами в обсязі, що менше за ефективний?
8. Які з перелічених ознак характеризують суспільні блага: а) прибутковість; б) споживаються всіма членами суспільства; в) споживаються колективно; г) споживаються залежно від розміру оплати за них; д) споживаються порівну; е) відображають національні особливості у споживанні?

9. Поясніть з точки зору теорії суспільного вибору, чому уряд може приймати рішення, що суперечать інтересам суспільства?
10. Наведіть конкретні приклади лобіювання урядових рішень.
11. Які чинники підвищують раціональне ігнорування на президентських виборах, зокрема в Україні? Які сприяють його зниженню?
12. Лідери Селянської партії, щоб збільшити асигнування для фермерських господарств, прагнуть отримати підтримку Партії любителів пива й обіцяють їм свої голоси при прийнятті закону про дотації на предмети першої необхідності. Як називається це явище?
13. Серединний виборець – це той, хто: а) прийшов голосувати, хоча йому це байдуже; б) надто недалекий, щоб розібратися в сутності того, що відбувається; в) обіцяв підтримку всім конкуруючим партіям, а тепер не знає, відмовитися від голосування чи прикинутися хворим; г) знаходиться в середині шкали уподобань?
14. Як Ви гадаєте, серед трьох основних типів інструментів урядування – прямого втручання держави, змішаного керування (ринок та держава разом) та ринкового регулювання, – який є найбільш ефективним? Обґрунтуйте свою відповідь.
15. Чи завжди існує необхідність втручання держави за будь-якої ринкової невдачі? Якщо ні, то чому?
16. Як змінюється з часом розмір уряду? Порівняйте уряд України початку 90-х років та сучасний.
17. Згідно із законом Паркінсона, швидкість зростання бюрократичного апарату:
 - а) прямо пропорційна обсягу роботи;
 - б) відносно незалежна від обсягу корисної роботи;
 - в) обернено пропорційна обсягу роботи;
 - г) не підлягає ніякій закономірності?
18. Д'Артаньян, Атос, Портос і Араміс повинні прийняти рішення про послідовність дій: їхати до Англії за прикрасами для королеви (X), рятувати наречену Д'Артаньяна з Бастилії (Y), влаштувати вечірку в трактирі (Z) або піти в монастир (W). У таблиці наведений порядок уподобань кожного з мушкетерів. Яка програма дій буде врешті-решт схвалена, якщо рішення приймається більшістю голосів?

Д'Артаньян	Y	X	Z	W
Атос	X	Y	Z	W
Портос	Y	Z	X	W
Араміс	X	Y	W	Z

19. Відома англійська торговельна компанія *Маркс & Спенсер* у 1956 році при головному офісі фірми на Бейкер-стріт в Лондоні відкрила виставковий центр, де експозиція ілюструвала методи, що застосовувалися для ліквідації адміністративно-управлінських надлишків (бюрократії). За наступні 20 років виставку відвідало більше 18 тисяч бізнесменів, що представляють близько 5000 великих фірм Великобританії та інших країн. У самій компанії боротьба із бюрократією тривала і в 70-ті, і в 80-ті, і в 90-ті роки. Чому, незважаючи на те, що бюрократія визнається значним недоліком управління, вживається заходів з її зменшення, вона нікуди не зникає? **(Виконайте письмово.)**

Тестові завдання

1. Негативний зовнішній ефект породжує суспільну неефективність, оскільки:

- а) спонукає споживачів блага, що генерують негативний зовнішній ефект, занадто скоротити їхнє споживання;
- б) виникає перевищення суспільних граничних витрат над приватними граничними витратами;
- в) спонукає виробників товару, на яких впливає зовнішній ефект, заробляти багато;
- г) приводить до перерозподілу доходів від забруднювачів до незабруднювачів?

2. У Марії перед будинком великий сад. Це:

- а) створює позитивний зовнішній ефект для сусідів, яким подобається милуватися її квітами;
- б) створює негативний зовнішній ефект для сусідів, що схильні до алергії на рослини;
- в) не створює ані позитивних, ані негативних зовнішніх ефектів для сусідів, байдужих до квітів;
- г) все вищезазначене?

3. Егоїст Іван каже: “Я піклуюся лише про власний добробут і підтримую діяльність уряду щодо створення мережі безпеки”. Погляди Івана:

- а) послідовні, оскільки мережа безпеки та його добробут не мають нічого спільного;

- б) непослідовні, оскільки податки, які він сплачує на мережу безпеки, зменшують його добробут;
 - в) послідовні, оскільки запровадження урядом мережі безпеки може застрахувати його проти бідності;
 - г) суперечні, оскільки він ніколи не мав потреби у мережі безпеки?
4. Депутат Петров погоджується підтримати будівництво гідроелектростанції в області депутата Сидорова. За це депутат Сидоров погоджується підтримати будівництво сміттєпереробного заводу в області депутата Петрова. Це:
- а) логролінг;
 - б) парадокс виборця;
 - в) теорема медіанного виборця;
 - г) прагнення отримати ренту?
5. Представницька демократія порівняно з прямою має такі переваги:
- а) більш простий процес голосування;
 - б) більш прості правила прийняття рішень;
 - в) відсутність можливості прийняття рішень, вигідних вузьким групам осіб;
 - г) більш низькі витрати процесу розробки і прийняття законів?
6. Парадокс голосування в умовах прямої демократії:
- а) неможливий;
 - б) більш імовірний, ніж за представницької демократії;
 - в) менш вірогідний, ніж за представницької демократії;
 - г) такий же вірогідний, як і за представницької демократії.
7. Лобізм – це:
- а) процес впливу груп з “особливими інтересам” на прийняття рішень законодавців та чиновників;
 - б) взаємна підтримка депутатів шляхом обміну голосами при прийнятті законодавчих рішень;
 - в) процес регулювання ринку державними структурами;
 - г) всі відповіді невірні?
8. Логролінг – це:
- а) принцип проведення парламентських слухань з питань національної безпеки;
 - б) принцип, що обмежує діяльність депутатів з розробки певних законів;
 - в) практика взаємної підтримки депутатів шляхом “торгівлі голосами”;

- г) всі відповіді вірні?
9. Неучасть у виборчому процесі називається “раціональним ігноруванням”, якщо:
- а) виборець не був інформований про проведення голосування;
 - б) виборець не голосував, оскільки не бачив у цьому особистої вигоди;
 - в) виборець не голосував, оскільки був у від’їзді;
 - г) всі відповіді вірні?
10. Згідно з теоремою медіанного виборця:
- а) кожен голос має одновершинні переваги;
 - б) рішення приймаються за правилом більшості голосів;
 - в) рішення відображають уподобання медіанного виборця;
 - г) усе вказане вище?
11. У проміжку між виборами активність уряду, швидше за все, знижується:
- а) на початку терміну перебування при владі;
 - б) в середині терміну перебування при владі;
 - в) до кінця терміну перебування при владі;
 - г) швидше за все, не знизиться?
12. Яка з нижчезазначених форм перерозподілу доходу є покращанням, за Парето:
- а) озброєне пограбування;
 - б) перерозподіл через податкову систему;
 - в) милостиня;
 - г) благодійна діяльність?
13. Що із зазначеного нижче не є формальною умовою теореми неможливості Ерроу:
- а) соціальний вибір має бути транзитивним;
 - б) соціальний вибір відображає смаки і уподобання тільки одного індивіда;
 - в) на соціальний вибір між двома альтернативами не можуть впливати смаки і уподобання щодо третьої альтернативи;
 - г) соціальний вибір між двома альтернативами завжди має бути досяжним?
14. До недоліків держави належать:
- а) недосконалість політичного процесу;
 - б) обмеженість контролю над бюрократією;
 - в) нездатність держави повністю передбачити і

- проконтролювати наслідки прийнятих рішень;
г) всі відповіді вірні?
15. До провалів ринку належать:
а) наявність монополій;
б) зовнішні ефекти;
в) суспільні блага;
г) всі відповіді вірні?
16. Політична рента – це:
а) політична кар'єра, яку можуть робити багаті люди, використовуючи своє особисте багатство та економічний вплив;
б) економічна вигода, отримана при використанні політичного процесу;
в) вірні відповіді: а) та б);
г) немає вірної відповіді?
17. Як недосконалість політичного процесу в умовах демократії можна характеризувати:
а) лобізм;
б) логролінг;
в) пошук політичної ренти;
г) всі відповіді вірні?
18. Бюрократичний апарат необхідний:
а) для більш ефективного розподілу економічних ресурсів;
б) для управління процесами, ефективність яких важко передбачити ринковими методами;
в) обидві попередні відповіді вірні;
г) обидві попередні відповіді невірні?
19. Бюрократичне управління приватним підприємством:
а) неефективне, оскільки погіршує контроль за діями керівників;
б) ефективне, оскільки суворіше дотримуються посадових інструкцій;
в) неефективне, оскільки суперечить принципу максимізації прибутку;
г) ефективне, оскільки покращує контроль над розподілом ресурсів?
20. Влада бюрократії підвищується при введенні:
а) контролю над максимальними цінами на різні групи товарів;
б) обмежень з експорту;
в) обмежень з імпорту;
г) все перераховане вище?